

УДК 378.14: 41

DOI: 10.31499/2706-6258.2.2019.178451

ПРОЕКТУВАННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Бахмат Наталія, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри теорії та методик початкової освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

ORCID: 0000-0001-6248-8468

E-mail: bahger.teacher@gmail.com

У статті розглянуто дидактичні принципи проектування освітнього процесу майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти. Проаналізовано сучасні вимоги до змісту підготовки менеджера соціально-культурної діяльності для індустрії гостинності, що обумовлені з одного боку, тенденціями глобалізації економіки та розвитку суспільства і його духовної сфери, а з іншого – нормативними документами, що регламентують порядок і зміст освітнього процесу для майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності.

Запропоновано перелік загальнокультурних компетенцій з урахуванням дидактичних принципів проектування освітнього процесу майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Ключові слова: якості особистості, індустрія гостинності, дидактичні принципи, інформаційно-аналітична компетентність, готовність, здатність, менеджери соціокультурної діяльності, майбутні менеджери.

FUTURE MANAGERS OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITY PREPARATION PROCESS DESIGNING IN THE CONDITIONS OF THE INFORMATION AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Bakhmat Nataliia, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Elementary Education Theory and Methods Department, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University.

ORCID: 0000-0001-6248-8468

E-mail: bahger.teacher@gmail.com

The article analyzes the scientific achievements in the field of designing the educational process of future managers of socio-cultural activities for the hospitality industry in the information and educational environment of the higher education institutions. In particular, socio-cultural activity is defined as an important factor in the realization of the essential forces of man, its course in the main directions: economic, humanitarian, organizational and managerial. It is established that the manager of hospitality industry at the present stage should be characterized by readiness for constant self-education, creativity, ability to conduct dialogue and cooperate with partners on interaction, adhering to norms of cultural and business ethics. A special role in the process of preparing the future manager

of hospitality industry is information and analytical competence, mastering the optimal amount of knowledge in management, psychology, sociopsychology and special disciplines.

The didactic principles of designing the educational process of future managers of socio-cultural activities for the hospitality industry in the information and educational environment of the higher education institution are considered. There are a number of skills to be mastered in the field of hospitality industry, in service, production and technological activities.

The modern requirements for the content of their training are analyzed through the trends of globalization of the economy and the development of society and its spiritual sphere, on the one hand, and through the normative documents regulating the order and content of the educational process for future managers of socio-cultural activities for the hospitality industry, on the other hand.

A list of general cultural competencies is proposed taking into account the didactic principles of designing the educational process of future managers of socio-cultural activities for the hospitality industry in the information and educational environment of the institution of higher education.

The professional qualification characteristics of the future manager of the hospitality industry are presented, taking into account the didactic principles of designing the educational process of future managers of socio-cultural activities for the hospitality industry in the information and educational environment of the institution of higher education, types of labor activity of a specialist of a new type (general cultural, informational-analytical, socio-psychological, cognitive, active, communicative, reflexive).

Keywords: *personality qualities, hospitality industry, didactic principles, information and analytical competence, readiness, ability, professional qualification characteristic, managers of socio-cultural activities, future managers.*

Швидкоплинні соціально-економічні умови на сучасному етапі розвитку суспільства призвели до прогресивних інновацій у професійній освіті. Однією з особливостей сучасного етапу розвитку професійної освіти є підготовка фахівців індустрії гостинності. В умовах розширення ділових зв'язків із зарубіжними партнерами, «молодіжного обміну», туристичного бізнесу найбільш затребуваними в сфері обслуговування є не просто висококваліфіковані менеджери, а фахівці, які володіють різними сучасними навичками, психологічно готові до професійної діяльності в нових соціокультурних умовах, здатні приймати адекватні щодо реальних ситуацій зважені самостійні рішення, бачити перспективи і планувати стратегії і тактики розвитку виробництва.

У процесі вирішення означеної проблеми ми спиралися на вітчизняний та зарубіжний багаторічний досвід педагогічної діяльності в галузі підготовки майбутнього менеджера соціально-культурної діяльності для індустрії гостинності (Г. Китайгородська), на праці вчених у галузі гостинності (Р. Браймер, О. Васильєва, Р. Вудс, В. Квар-Тальне, М. Ноулс, В. Сенін, Дж. Р. Уокер, А. Чудновський та ін.), психології (Е. Берн, Л. Виготський, І. Кон, А. Зимова, А. Леонтьєв, Г. Лозанов, Г. Мелхорн, Р. Немов та ін.), соціо-психології (К. Роджерс, Е. Фромм, З. Фрейд, Т. Шибутані, К. Юнг та ін.), соціології (Т. Адорно, А. Бандура, І. Кон, Дж. Мід), менеджмента (І. Богачек, О. Гвишиани, М. Мескон, В. Симонов та ін.), філософія туризму (В. Пазенок та В. Федорченко); розробка теоретичних засад функціонування педагогічних систем (А. Алексюк, В. Луговий, С. Максимюк, В. Ортинський, М. Фіцула та ін.); тенденції розвитку вищої освіти (В. Беспалько, Н. Волкова, С. Гончаренко, М. Євтух, К. Корсак, О. Фунтікова та ін.); проблеми неперервної професійної освіти (В. Берека, В. Бесчастний, С. Вітвицька, Г. Гребенюк, Т. Десятов, А. Лігоцький, С. Сисоева та ін.); проблеми формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти (О. Брусенцева, Т. Бурлаєнко, О. Гура,

О. Жук, М. Морозова, О. Мурашко, О. Постоева та ін.).

Мета статті: проаналізувати наукові здобутки у галузі проектування освітнього процесу майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Соціально-культурна діяльність є важливим фактором реалізації сутнісних сил людини, стає частиною конкретно-історичної програми розвитку особистості, що створює передумови для її інтеграції в світову соціокультурне середовище. Це система ідей та уявлень, що відображає цілі і функції державної соціальної політики в галузі культури і дозвілля, яка визначає шляхи, методи і засоби їх реалізації в умовах розгорнулися в країні процесів реформування в соціально-економічному та суспільному житті [4].

Соціокультурну діяльність розглядають у широкому розумінні – як спосіб буття людини, як систему успадкованого досвіду, як матеріальне і духовне середовище, яке сприятиме формуванню та піднесенню людини; у вузькому розумінні – як конкретну форму життя людей, що включає збереження та використання культурно-історичної спадщини (музейна, бібліотечна, архівна справа, національні і місцеві традиції), художню освіту, творчість, організацію дозвілля і розваг, аматорство, етнографію, ремесла, а також забезпечує форму (управління, економіку, інформатику, підготовку і перепідготовку фахівців) і формування їх професійної спрямованості як об'єктів і суб'єктів соціокультурної діяльності.

Походження досліджуваного поняття передбачає діяльнісний характер процесів, які протікають у цій галузі, в яких розвивається професійна спрямованість. Структурно ця діяльність, за оцінками вчених [4], протікає в трьох основних напрямках:

- *економічному*, де переважне місце в характеристиці соціокультурної діяльності займають такі категорії, як госпрозрахунок і рентабельність, витрати і освоєння капіталовкладень, ефективність, самоокупність, матеріальна забезпеченість;
- *гуманітарному*, що охоплює широкий спектр змісту і сучасних технологій соціокультурної діяльності, який включає цілий блок початкових понять соціальної роботи, дозвілля, соціокультурної сфери, соціального призначення, принципів і функцій, приватних і галузевих методик, вітчизняного і зарубіжного досвіду;
- *організаційно-управлінському*, де основу змістоутворюючих структур складають поняття менеджменту в соціокультурній сфері, централізації і децентралізації, демократизму і самоврядування, контролю і звітності, соціально-культурного діагностування, прогнозування і проектування.

В існуючій системі професійного навчання в сфері індустрії гостинності не знайшли відображення нові вимоги соціально-економічного розвитку, інтереси особистості, суспільства і держави, в той час як у сучасних умовах підготовка фахівців для індустрії гостинності набуває виключно велику соціальну та економічну значимість.

Для менеджера індустрії гостинності на сучасному етапі все більшого значення набувають такі якості особистості, як готовність до постійної самоосвіти, креативність, уміння вести діалог і співпрацювати з партнерами по взаємодії, дотримуючись норм культурної та ділової етики. Особливу роль в процесі підготовки менеджера індустрії гостинності відіграє інформаційно-аналітична компетентність, оволодіння оптимальним

обсягом знань з управління, психології, соціо-психології та спеціальних дисциплін.

У психолого-педагогічній літературі існує кілька варіантів визначення сутності «єдиної» (тобто інформаційно-аналітичної) компетентності фахівців різних профілів.

Так, наприклад, О. Назначило розглядає інформаційно-аналітичну компетентність викладача як інтегровану характеристику особистості, яка відображає його готовність і здатність ефективно здійснювати пошук, збір, аналіз, обробку інформації і продуктивно використовувати її в процесі розв'язання професійних завдань [5].

В. Омельченко інформаційно-аналітичну компетентність офіцерів-інженерів визначає як готовність і здатність використовувати свій потенціал (знання, уміння, досвід і особистісні якості) для ефективного здійснення професійної інформаційно-аналітичної діяльності, спрямованої на розв'язання військово-інженерних завдань танко-технічного забезпечення підрозділів і військових частин на основі мотивованого і обґрунтованого використання засобів ІКТ [4].

Н. Рижова та В. Фомін, досліджуючи професійну компетентність спеціалістів економічного профілю, визначають інформаційно-аналітичну компетентність її частиною, яку слід тлумачити як готовність до розв'язання професійних завдань у соціально-економічній сфері за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) на основі семантичної обробки інформації в умовах інформаційного середовища, яке швидко змінюється [6].

В умовах розширення зарубіжних зав'язків, необхідності обслуговування іноземних гостей проблема інформаційно-аналітичного спілкування стає особливо актуальною. У зв'язку з цим зростає інтерес до проблеми професійної підготовки з урахуванням дидактичних принципів проектування освітнього процесу майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти (ІОС ЗВО), так як інформаційно-аналітична компетентність дозволить забезпечити сервісне обслуговування гостей, створення такої організації сфери обслуговування, при якій досягається максимальна ефективність і рентабельність гостинності приймаючої структури.

Разом з тим слід зазначити, що проблема професійної підготовки недостатньо вивчена у вітчизняному педагогічному досвіді, теоретичне та практичне рішення деяких питань в області дидактики зазвичай не виходить за межі розробок окремих методико-технологічних завдань. У багатьох вітчизняних дослідженнях не надають належного значення тому, що основним принципом професійної освіти є його інтеграційний характер, який виводиться за вузько педагогічні межі. В систему підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної сфери гостинності залучаються всі сфери соціокультурного та професійного простору, що додає ще більшу вагомість педагогічному аспекту цієї проблеми.

На відсутність спеціального педагогічного підходу до навчання менеджерів індустрії гостинності вплинули такі чинники: вузькопрофесійний підхід до підготовки менеджерів індустрії гостинності; переважна точка зору в освітній галузі на підготовку менеджерів як завдання економіко-управлінських дисциплін; ізоляція навчання іноземним мовам від цілісного процесу професійної підготовки, що включає викладання управління, психології, спеціальних дисциплін; відсутність наукового обґрунтування формування професійної підготовки.

Мета і завдання професійної підготовки майбутніх фахівців з готельно-

курортної справи в Україні в умовах ступеневої освіти вирішуються залежно від освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Н. Фоменко вважає, що фахівець «сьогодні повинен не тільки все знати, а й бути організатором, керівником, технологом, бачити перспективу розвитку відповідної галузі виробництва, зокрема туризму, вміти керувати колективом, працювати з людьми, добре володіти комп'ютером та іноземною мовою, знати основи ринкової економіки тощо. Цих якостей він набуває ще в студентські роки» [3, с. 70].

Особливість успіху професійної підготовки майбутніх фахівців з готельно-курортної справи в Україні забезпечується активним залученням здобувачів вищої освіти до різних видів професійної діяльності та творчого спілкування з клієнтами на основі особистісно орієнтованих технологій підготовки й організації всіх видів практик.

При організації освітнього процесу в системі економічної освіти О. Булавенко, спираючись на праці дослідників Ю. Бабанського, Г. Батищева, В. Беспалька, В. Давидова, Я. Коменського, К. Ушинського, пропонується використовувати таку класифікацію принципів [1]:

– I група: *загально-дидактичні принципи*, пов'язані з формуванням змісту освіти та навчання: науковості освіти та навчання; зв'язку освіти та життя; зв'язку теорії та практики; систематичності та послідовності; доступності; розвивального та виховного характеру навчання; специфічні принципи формування змісту професійної підготовки: відповідності змісту освіти меті підготовки спеціаліста; врахування змісту професійної діяльності при формуванні змісту навчання; випереджального (прогностичного) характеру змісту; врахування взаємозв'язку змісту, форм та методів навчання; врахування закономірностей професійного становлення.

– II група: *принципи, пов'язані з соціально-економічними потребами*: науковості освіти; зв'язку освіти та життя; науковості освіти та навчання; зв'язку освіти та життя; зв'язку теорії та практики; відповідності змісту освіти до мети підготовки спеціаліста; випереджального (прогностичного) характеру змісту; виховного характеру навчання; *принципи, пов'язані з організацією навчального процесу*: систематичності та послідовності; врахування взаємозв'язку змісту, форм та методів навчання; врахування змісту професійної діяльності; принципи, пов'язані з психологічними особливостями тих, хто навчається: доступності; розвивального характеру навчання; врахування закономірностей професійного становлення.

У нашому дослідженні пропонуємо перелік загальнокультурних компетентностей з урахуванням дидактичних принципів проектування освітнього процесу майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності в ІОС ЗВО, а саме:

- володіння культурою мислення, цілісною системою наукових знань про навколишній світ, орієнтуватися в цінностях буття, життя, культури;
- готовність використовувати базові положення математики, природничих, гуманітарних і економічних наук при вирішенні соціальних і професійних завдань;
- готовність вживати заходів щодо збереження та захисту екосистеми в ході громадської та професійної діяльності;

-
- володіння основними методами організації безпеки життєдіяльності людей, їх захисту від можливих наслідків аварій, катастроф, стихійних лих;
 - здатність до аналізу соціально значущих процесів і явищ, до відповідальної участі в громадсько-політичному житті;
 - готовність демонструвати громадянську позицію, інтегрованість в сучасне суспільство, націленість на його вдосконалення на принципах гуманізму і демократії;
 - володіння письмовою та усною промовою українською мовою, методами створення текстів; здатністю використовувати професійно орієнтовану риторичку, здійснювати соціальну взаємодію на одному з іноземних мов;
 - здатність до соціальної взаємодії на основі прийнятих моральних і правових норм, соціальних стандартів, готовністю демонструвати повагу до людей, толерантність до іншої культури, підтримувати партнерські відносини;
 - здатність до роботи в колективі, в тому числі застосовуючи принципи і методи організації і управління малими та середніми колективами;
 - здатність здійснювати діяльність, пов'язану з керівництвом або діями окремих співробітників, надавати допомогу підлеглим;
 - здатність на науковій основі організувати свою працю, оцінювати з великим ступенем самостійності результати своєї діяльності; володінням навичками самостійної роботи;
 - готовність розуміти сутність і значення інформації в розвитку сучасного інформаційного суспільства, дотримуватися основні вимоги інформаційної безпеки;
 - володіння основними методами, способами і засобами отримання, зберігання, переробки інформації, навичками роботи з комп'ютером як засобом управління інформацією; умінням працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах;
 - здатність брати участь в роботі над інноваційними проектами, використовуючи базові методи дослідницької діяльності;
 - прагнення до постійного особистісного розвитку і підвищенню професійної майстерності; критичного оцінювання за допомогою колег своїх достоїнств і недоліків, узагальнення необхідних висновків;
 - готовність самостійно застосовувати методи і засоби пізнання, навчання і самоконтролю для придбання нових знань і умінь, розвитку соціальних і професійних компетенцій, збереження свого здоров'я, морального і фізичного самовдосконалення;
 - здатність до узагальнення, аналізу, систематизації, постановці цілей і вибору шляхів їх досягнення; умінням логічно вірно, аргументовано і ясно будувати свою думку;
 - готовність до компромісу з споживачем щодо можливого варіанту і необхідної якості обслуговування;
 - вміння володіти засобами самостійного методично правильного використання методів фізичного виховання і зміцнення здоров'я.
-

Для майбутнього менеджера індустрії гостинності необхідно володіти такими навичками, а саме:

сервісна діяльність:

- здатність до диверсифікації сервісної діяльності відповідно до етнокультурними, історичними та релігійними традиціями;
- готовність виділяти і враховувати основні психологічні особливості споживача в процесі сервісної діяльності;
- готовність до проведення експертизи та (або) діагностики об'єктів сервісу;
- готовність до роботи в контактній зоні з споживачем, консультування, погодженням виду, форми та обсягу процесу сервісу;
- готовність до розробки і реалізації технології процесу сервісу, формування клієнтоорієнтованих відносин;
- готовність до здійснення наскрізного контролю якості процесу сервісу, параметрів технологічних процесів, використовуваних матеріальних ресурсів;

виробничо-технологічна діяльність:

- готовність впроваджувати і використовувати сучасні інформаційні технології в процесі професійної діяльності;
- готовність розробляти і використовувати нормативні документи щодо якості, стандартизації та сертифікації робіт і послуг;
- готовність до обґрунтування і розробок.

Таким чином, представлена у статті професійно-кваліфікаційна характеристика, розроблена на основі особливостей і перспектив розвитку професії майбутнього менеджера індустрії гостинності з урахуванням дидактичних засад проектування освітнього процесу майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності в ІОС ЗВО, його діяльності, що є основою змісту професійної освіти і визначає вимоги до особистості і діяльності фахівця нового типу, що включає загальнокультурну, інформаційно-аналітичну, соціально-психологічну, когнітивну, діяльнісну, комунікативну, рефлексивну складові, а також соціально і професійно значущі якості менеджера індустрії гостинності.

Модель професійної підготовки менеджера індустрії гостинності, що виконує (соціальну, комунікативну, професійну, інтегративну, соціальну, економічну, культурологічну функції), має містити такі компоненти: мотиваційний, змістовний, процесуальний, науково-методичний, оціночно-результативний і забезпечує безперервність і закінченість процесу формування професіоналізму діяльності, виражені через інтегровані і диференційовані знання, способи професійної діяльності.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що підготовка професійних менеджерів соціокультурної діяльності повинна бути орієнтована на нові тенденції кадрової політики, потреби професійного співтовариства та створення ІОС ЗВО, яке забезпечуватиме формування світогляду, інтересів та стилю життя сучасної студентської молоді.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці технології проектування цифрового освітнього простору закладів вищої освіти підготовки менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Burlaienko T. I. Nauczanie poprzez grę w kształtowaniu kompetencji ekonomicznej przyszłych menedżerów oświaty». *Rocznik polsko-ukraiński XVIII* / за ред. проф., доктора хабілітованого Kazimierza RĘDZIŃSKIEGO, Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, S. 389–399.
2. Европейский гостиничный маркетинг: [учеб. пособ.]. Москва: Финансы и статистика, 2003. 224 с.
3. Зінківський Ю., Мірських Г. Компетентнісний підхід під час підготовки фахівців у вищих технічних навчальних закладах. *Вища освіта України*. 2008. № 4. С. 29–36.
4. Культура цільового управління в національній системі освіти: гуманістичний контекст: колективна монографія / О. Л. Ануфрієва, Т. І. Бурлаєнко, Г. А. Дмитренко [та ін.]; за заг. ред. Г. А. Дмитренка, В. В. Олійника. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 412 с.
5. Пясецкая И. Ш. Роль формирования партисипативной культуры в профессиональной подготовке будущих менеджеров гостиничного сервиса. *Инновационные педагогические технологии: материалы II Междунар. науч. конф.* (г. Казань, май 2015 г.). Казань: Бук, 2015. С. 175–178.
6. Wilson J. A. *Defensive Routines and Theory-in-use of hotel managers: an Fiction science study: A Dissertation for the degree Doctor of Philosophy. University of Georgia, 2001. 225 p.*

REFERENCES

1. Burlaienko, T. I. Nauczanie poprzez grę w kształtowaniu kompetencji ekonomicznej przyszłych menedżerów oświaty», *rocznik polsko-ukraiński XVIII*; Kazimierza Rędzińskiego (Ed.). Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, 389–399 [in Polish].
2. Evropeyskiy gostinichnyy marketing. (2003). Moskva: Finansy i statistika [in Russian].
3. Zinkivskiy, Yu., Mirskykh, H. (2008). Kompetentnisnyi pidkhid pid chas pidhotovky fakhivtsiv u vyshchychk tekhnichnykh navchalnykh zakladakh. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 4, 29–36 [in Ukrainian].
4. Kultura tsilivoho upravlinnia v natsionalnii systemi osvity: humanistychnyi kontekst. (2017). O. L. Anufrieva, T. I. Burlaienko, H. A. Dmytrenko [ta in.]. Lutsk: Vezha-Druk [in Ukrainian].
5. Pyaseckaya, I. Sh. (2015). Rol formirovaniya partisipativnoy kultury v professionalnoj podgotovke buduschih menedzherov gostinichnogo servisa. *Innovacionnye pedagogicheskie tehnologii: materialy II Mezhdunar. nauch. konf.* (g. Kazan, maj 2015 g.). Kazan: Buk [in Russian].
6. Wilson, J. A. (2001). *Defensive Routines and Theory-in-use of hotel managers: A Fiction science study: A Dissertation for the degree Doctor of Philosophy. University of Georgia.*